

TNC AKTUELLT

Årgång 19(1977):5/6

Tekniska nomenklaturcentralen

Box 5243

102 45 Stockholm

Tfn 08-24 92 90

TNC I NYA LOKALER

Den 1 december 1977 flyttade TNC till nya lokaler på Brahegatan 38. Flyttningen föranleddes av att de lokaler som TNC innehaft sedan 1971 på Liljeholmsvägen 32 övergått i Byggnadsstyrelsens ägo som nu behöver lokalerna i första hand för statliga verk. TNC har sedan en längre tid behövt större lokaler och någon möjlighet till utvidgning har inte funnits på Liljeholmsvägen.

Den nya lokalarean är 350 m² mot tidigare 250 m² effektiva kontorsutrymmen. Lokalerna är fördelade i två plan: på övervåningen finns ett sammanträdesrum och fyra arbetsrum för förestandare och handläggare. På nedervåningen, som är större, finns bibliotek, tidskriftsrum, expedition, rum för datorutrustning, fyra arbetsrum samt pentry och lunchrum. Det är framförallt informationsenheten (bibliotek, kartotek och tidskriftssamling) som i och med flyttningen nu får betydligt större area. Förhoppningsvis skall detta innebära en förbättring inte bara för TNCs personal utan också för intressenter utanför TNC. Ett sedan länge från många håll uttalat önskemål är att just TNCs bibliotek borde hållas mer öppet för besökare. Inför det nya året hoppas TNC att detta önskemål skall kunna förverkligas. TNC hyr lokalerna av Bror Hultström, som har kontor i samma fastighet. Samordning av posthämtning kan därmed lösas mellan de olika firmorna i fastigheten. Bror Hultström har också ställt i utsikt en möjlighet för TNC att utvidga lokalerna när så skulle behövas.

Den nya postadressen är:

TNC

Box 5243

102 45 STOCKHOLM

tfn 08-24 92 90

INNEHÅLL

TNC i nya lokaler	1
SINFDOK-utredningen	1
Terminologi under forskarens lupp	1
Dansk termbank	2
Notiser	3
Ny ordlista	3
TNC-artiklar 1977	3
Termfrågor i urval	4
Termregister 1977	5

SINFDOK-UTREDNINGEN

SINFDOK-utredningen lade i oktober gemensamt med BIDOK-utredningen fram ett betänkande kallat »Vetenskaplig och teknisk informationsförsörjning» (SOU 1977:71) som av Utbildningsdepartementet har sänts ut på remiss. Remisstiden utgår den 15 januari 1978. Även TNC har beretts tillfälle att yttra sig.

TNC har i en särskild skrivelse informerat medlemmar, revisorer och övriga intressenter om innehållet i betänkandet, särskilt på de punkter där TNCs verksamhet berörs.

TERMINOLOGI UNDER FORSKARENS LUPP

Nutidens snabba tekniska och vetenskapliga framsteg sätter ibland ur spel de lagar som styr ordens utveckling. Gradvisa skiftningar under lång tidrymd ersätts av tvära kast. Delar av ord

klippas bort som onödiga och tyngande. Ord går in i nya ordklasser. Förkortningar ikläder sig böjningsmönster och blir till fullfjädrade ord, med frihet att producera avledningarna och sammansättningar. Drivkraften bakom allt detta är en medveten strävan att utveckla språket. Det måste fullgöra sin uppgift som smidigt redskap för tänkande och kommunikation i en föränderlig värld.

Den som vill kartlägga och sammanfatta dessa skeenden måste samtidigt beakta både form och innehåll, både lydelse och betydelse. Detta är det ledande motivet i Kerstin Klassons doktorsavhandling, framlagd vid Stockholms universitet och publicerad under titeln *Developments in the Terminology of Physics and Technology (A&W, Stockholm 1977)*.

Den situation Klasson beskriver är känd för läsaren av TNC-Aktuellt. Avhandlingen griper över i stort sett samma företeelser som de som speglas i TNC 64 Om teknikens språk. Uppställningen är logiskt välmotiverad, exemplifieringen flödande och beläggen väldokumenterade. Dokumentationen sträcker sig även till en datering av viktiga språkliga innovationer och inte sällan ända till namnet på upphovsmannen.

I själva verket ser Klasson den aktive vetenskapsmannen och teknikern som innovatören. Hon lyfter fram deras nyskapelser som hon ordnar i fållor, visar hur lingvisten i efterhand kan bringa reda i ett skenbart kaos. I dessa stycken är avhandlingen ett resultat av ett säkerligen mödosamt insamlande, sorterande och systematiserande arbete. (Den liknar så till vida en ordlista eller vilken som helst annan terminologisk produkt.) Sättet att angripa ämnet är förmodligen både riktigt och nödvändigt. Frågan är dock om det är uttömmande.

Framställningen borde kanske ha kompletterats med en annan infallsvinkel. Det finns faktiskt en grupp människor som i det berörda avseendet står någonstans mellan den aktive fackexperten och lingvisten. Kalla oss terminologer. Just den situation som beskrevs inledningsvis är vårt existensberättigande. De överväganden och villkor som präglar vår verksamhet griper in på alla de punkter som Klasson behandlar. Till skillnad mot den illustrerade nydanaren från Carl von Linné till Norbert Wiener som Klasson åberopar är vi tillgängliga för intervjuer. Det är smick-

rande för terminologiarbetet att så mycket uppmärksamhet under de senaste åren ägnats området av lingvister och andra. Klassons avhandling är ett exempel på detta förhållande.

DANSK TERMBANK

Under namnet DANTERM bedrivs av Terminologifdelingen vid Handelshøjskolen i København ett projektarbete som syftar till upprättande och drift av en termbank. Denna skall innehålla fackuttryck med definitioner och kontexter samt motsvarigheter på utländska språk. Termbanken skall utnyttja datateknik och rådfrågas via terminal. Den skall vara tillgänglig för näringsliv och den offentliga sektorn, undervisning och översättningsverksamhet samt för samarbetsparter i utlandet och internationella organisationer.

Ett inledande planeringsskede är slutfört, som innefattat bl.a. nära kontakt med TNCs motsvarande arbete på system TERMDOK. Termbanken väntas vara i drift från år 1979. Nu koncentreras intresset till dataformatet, med allt vad det innebär av ställningstagande till klassifikationssystem, kategorisering av termpostens innehåll osv.

Som ett led i detta arbete arrangerade Terminologifdelingen en »ekspertkonferens vedr. form og indhold af en record til en dansk terminologibank» den 1 och 2 december 1977 vid Handelshøjskolen i København. Den danska deltagargruppen leddes av Gert Engel. TNC representerades av Erik Sundström. I övrigt deltog A Brothe (Nederländerna), Jacques Goetschalckx (Luxembourg), Kolbjørn Heggstad (Norge), Hans Karlsson (Sverige) och Guy Rondeau (Canada).

Egenskaperna hos formatet i DANTERM diskuteras utifrån möjligheterna till samordning och utbyte av terminologisk information. I avvaktan på en internationell överenskommelse om klassificering, beträffande vars önskvärdhet och genomförbarhet skilda uppfattningar anmäldes, var Terminologifdelingen beredd att tillämpa en modifierad och kortad version av det internationella decimalklassifikationssystemet UDK. Uppenbarligen förbättras användbarheten av termbanken om samma system gäller för termer som för terminologisk bibliografisk information.

Diskussionen kring termbankens redovisning av olika definitioner för samma term bragte i dagen skilda synsätt. Dels hävdades den dokumentära uppgiften att registrera så fullständigt som möjligt och utan värdering. Dels framfördes åsikten att huvuduppgiften vore etablerandet av tillförlitliga ekvivalenser mellan termer på olika språk. Dels betonades att terminologiarbete är att välja bland alternativa definitioner på ett sätt som främjar språkets anpassning till verkligheten. En termbanksförvaltande institution kan givetvis söka stöd för sina egna rekommendationer samtidigt som den i en termbank registrerar även annat material.

Förutsättningar för ett konkret samarbete befanns inte oväntat vara större på nordiskt plan än med t.ex. EG-länderna och Canada. Som visats i nr 34 av nyhetsbladet The TERMDOK Bulletin är man i Danmark och Sverige nära en fullständig överensstämmelse i de sakliga kategorierna i termposten. Enighet om klassificeringssystem bör inte vara svår att nå inom Norden, speciellt om ambitionen inskränker sig till ett övergripande schema som stöd enbart för utbyte av terminologi. De utomnordiska deltagarna fick nöja sig med att föreslå utbyte av personal och erfarenheter, förutom möjligen vissa försök med överföring av data. INFOTERM framhölls som lämpligt forum för det globala samarbetet.

NOTISER

Ny språklig rådgivare för TNC

Till ny språklig rådgivare för TNC har utsetts professor Bertil Molde, Svenska språknämnden. Valet har godkänts av Svenska Akademien.

Professor Molde efterträder professor Gösta Bergman som varit TNCs språkliga rådgivare sedan år 1945.

Bertil Molde, Catharina Grünbaum och Per Pettersson från Språknämndens kansli besökte TNC den 16 november. Bibliotek, kartotek och datarutiner visades och sammanträffandet gav också möjlighet till en värdefull diskussion om frågor och problem av gemensamt intresse.

Besök på Volvo

Civilingenjör Göran Walter besökte Volvo den 2 november 1977 för att diskutera terminologifrågor med anknytning till Volvos omfattande publicering av teknisk information.

Studiebesök från Bibliotekshögskolan

Ett tjugotal studerande från Bibliotekshögskolan i Borås (linjen för forsknings- och företagsbibliotek) gjorde den 21 november ett studiebesök på TNC. I samband med besöket höll fil. dr Einar Selander en föreläsning i terminologi. Inledande föreläsningar i ämnet hade tidigare under hösten hållits i Borås.

NY ORDLISTA

TNC 68 Hållfasthetsordlista

I januari 1978 utges en reviderad och avsevärt utökad andra utgåva av TNCs hållfasthetsordlista. Den första utgåvan, TNC 8 från år 1946, innehöll ca 250 svenska termer med definitioner. Dessa har med endast obetydliga sakändringar kunnat överföras till den nya ordlistan. Hållfasthetslärans matematiska och fysikaliska grunder har beretts mer utrymme denna gång, liksom bl.a. byggnadsstatik och materialprovning. I övrigt har giltighetsområdet inte väsentligt breddats. Den avsevärda ökningen av ordlistans omfattning, till över 850 termer, beror på större detaljeringsgrad. Definitionerna är också vida mer utförliga denna gång. Översättningar av termerna har tillförts på engelska, franska, tyska och danska. Arbetet har skett i kontakt med expertis inom Metallnormcentralen (MNC). Beteckningar för storheter och enheter har granskats av SIS.

Arbetet och kommittén bakom ordlistan har flera gånger presenterats i TNC-Aktuellt, senast i nummer 1975:5.

Ordlistan omfattar 230 sidor i format A5 och kostar inklusive mervärdesskatt ca 95 kr.

TNC-ARTIKLAR 1977

Under år 1977 har TNC publicerat artiklar med terminologiskt innehåll i några tidskrifter. Här presenteras artiklarna med källa, titel och kort beskrivning av innehållet.

Den som är intresserad kan beställa kopior av artiklarna genom TNC, tfn 08-24 92 90.

STANDARD 1977:2 In situ och på fältet

Artikelskrivandet i tidskriften STANDARD återupptas efter ett årslångt uppehåll med några kommentarer till bruket av uttrycken **in situ**, **fält-** och **plats-** som bestämning till termer för olika tekniska aktiviteter.

STANDARD 1977:6 Främmande ord, ovanliga ord

Skäl anförs till färskas ställningstaganden av TNC att medge bruket av ordet **splines** men hävda en försvenskning av engelskans **finish** till **färdigyta**.

STANDARD 1977:7/8 Prestation och beteende

Den sammansatta egenskap som på engelska kallas **performance** har gett upphov till en rad översättningsförslag på svenska.

STANDARD 1977:9 Underlag för metallisering

Med anknytning till termer för ytbehandling kommenteras innebörden av efterleden **-isering** och **-ering**.

STANDARD 1977:10 Sprickor och andra defekter

Orden **diskontinuitet**, **defekt**, **fel** och **spricka** förklaras utifrån ett enhetligt betraktelsesätt.

Teknisk Tidskrift 1977:6

Termers betydelseglidning diskuteras med utgångspunkt från termerna **balustrad** och **arkad**.

TERMFRÅGOR I URVAL

I sin rådgivande verksamhet har TNC uttalat sig i följande termfrågor. Ställningstagandet är inte alltid det slutgiltiga, eftersom flera terminologiska problem kan vara förknippade med termen. Ett syfte med publiceringen är att stimulera till synpunkter från läsekretsen.

ackumulerande elvärmning

E accumulating electric heating
F chauffage électrique à accumulation
D akkumulierende elektrische Heizung
elvärmning där värmeenergin överförs i första hand till en särskild värmeackumulator eller

ackumulerande del av energiomvandlaren och därefter från ackumulatoren till det värmda utrymmet; jfr **direktverkande elvärmning**

Vid ackumulerande elvärmning kommer den tillförda eleffekten att avges som värmeeffekt i det värmda utrymmet med viss tidförskjutning, vars storlek beror av bl.a. ackumulatorns massa och specifika entalpi.

direktverkande elvärmning

E direct electric heating
F chauffage électrique à action direct
D direktwirkende elektrische Heizung
elvärmning där värmeenergin överförs direkt till det värmda utrymmet utan mellanliggande lagring i särskild värmeackumulator; jfr **ackumulerande elvärmning**

Vid direktverkande elvärmning kommer den tillförda eleffekten att avges som värmeeffekt i det värmda utrymmet med obetydlig tidförskjutning.

elvärmning

E electric heating
F chauffage électrique
D elektrische Heizung
värmning med värmeenergi som bildats vid elektrisk process; jfr **direktverkande elvärmning**, **ackumulerande elvärmning**

formminnesmetall

E shape memory metal
F
D
metall som återtar ursprunglig form efter t.ex. värmning
Formminnesmetall används bl.a. vid nitning med begränsad möjlighet till mothåll.

havsindustri

E off shore industry
F
D
havsförlagd industri
Termen havsindustri omfattar såväl råvaruutvinning från havsbotten som industriell odling av organismer. Fiske i konventionell betydelse är ett slag av jakt och bör inte räknas som havsindustri.

irrigator

E
F
D
anordning för sköljning eller spolning av sår och inre håligheter i kroppen

Ijudsyntetisator

E synthesiser

F

D

elektroniskt musikinstrument som kan efterlikna andra instrument eller alstra ljud som inte kan alstras av andra instrument

prill

E prills

F

D

granul i form av sfärisk partikel bildad genom smältning följt av stelning under fritt fall

slavräkneverk

E slave counter

F

D

räkneverk styrt av överordnat huvudräkneverk vars signaler det upprepar

värmeverk

E

F

D

större anläggning som levererar värmeenergi för t.ex. bostadsuppvärmning

TERMREGISTER 1977

Fortlöpande information om termer som behandlas av TNC i det dagliga rådgivningsarbetet förs fram i TNC-Aktuellt under rubriken Termfrågor i urval. Under året har dessutom termer behandlats i tidskrifterna Standard och Teknisk Tidskrift. Ett register över termer behandlade utanför TNCs ordlisteproduktion följer nedan.

Förkortningarna i registret har följande innebörd:

AKT = TNC-Aktuellt

STA = Standard

TT = Teknisk Tidskrift

ackumulerande

elvärmning	AKT 77:5/6, s. 4
akvakultur	AKT 77:4, s. 6
anvisning	STA 77:10
användarenergi	AKT 77:4, s. 6
avvikelse	STA 77:10
arkad	TT 77:6, s. 7
balustrad	TT 77:6, s. 7

bergsylta	AKT 77:1, s. 4
beteende	STA 77:7/8
bomförband	STA 77:6, s. 10
borrkax	AKT 77:1, s. 4
brott	STA 77:10
bruttoenergi	AKT 77:4, s. 6
buller	AKT 77:1, s. 4
defekt	STA 77:10
direktdrivande	
elvärmning	AKT 77:5/6, s. 4
diskontinuitet	STA 77:10
elvärmning	AKT 77:5/6, s. 4
emissivitet	AKT 77:1, s. 4
fel	STA 77:10
finish	STA 77:6, s. 10
flottörmätare	AKT 77:1, s. 4
formel	AKT 77:1, s. 4
formminnesmetall	AKT 77:5/6, s. 4
frankatur	AKT 77:4, s. 6
fält-	STA 77:2, s. 4
färdigyta	STA 77:6, s. 10
gitterdefekt	STA 77:10
gitterfel	STA 77:10
gips	AKT 77:4, s. 6
havsindustri	AKT 77:5/6, s. 4
hydraulisk reistans	AKT 77:1, s. 4
hållorder	AKT 77:1, s. 4
in situ	STA 77:2, s. 4
irrigator	AKT 77:5/6, s. 4
kvalitativ	
provning	AKT 77:1, s. 4
kvantitativ	
provning	AKT 77:1, s. 4
lacka	STA 77:9
lackera	STA 77:9
lag	AKT 77:1, s. 4
ljudsyntetisator	AKT 77:5/6, s. 5
metallering	STA 77:9
metallisering	STA 77:9
performance	STA 77:7/8
plats-	STA 77:2, s. 4
prestanda	STA 77:7/8
prestation	STA 77:7/8
prill	AKT 77:5/6, s. 5
sats	AKT 77:1, s. 4
separation	STA 77:10
slavräkneverk	AKT 77:5/6, s. 5
splines	STA 77:6, s. 10
spricka	STA 77:10
variation	STA 77:10
vitt brus	AKT 77:1, s. 4
värmeverk	AKT 77:5/6, s. 5